

Вихідні дані: Рускуліс Л. В. Технологія формування дистанційних навчальних модулів під час засвоєння дисципліни «Методика навчання української мови» майбутніми вчителями української мови. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки: збірник наукових праць. Випуск 1 (56), лютий, 2017. Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2017. С. 234–240.

С. 234

ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ ДИСТАНЦІЙНИХ НАВЧАЛЬНИХ МОДУЛІВ ПІД ЧАС ЗАСВОЄННЯ ДИСЦИПЛІНИ «МЕТОДИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ» МАЙБУТНІМИ ВЧИТЕЛЯМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Анотація. У статті розглядаються проблеми впровадження в навчальний процес вищих навчальних закладів освіти змішаних форм навчання, зокрема дистанційної освіти, яка зможе забезпечити зростаючі вимоги молодого покоління студентів, майбутніх учителів української мови; аналізуються шляхи здійснення дистанційного навчання; вимоги до розробки та впровадження дистанційних навчальних модулів (ДНК); запропоновано дистанційний навчальний курс із теми «Методика навчання розвитку зв'язного мовлення», що складається з модулів: лекційний курс, схеми та таблиці до курсу, практичне заняття, глосарій, контрольні модульні роботи.

Ключові слова: дистанційна освіта; дистанційний навчальний курс, технологія дистанційного навчання; модулі навчання, інформаційні матеріали.

Стан освіти, її статус суттєво змінює інтенсивний перехід до інформаційного суспільства. Нове суспільство потребує нових підходів, які б забезпечили потреби «споживача та виробника матеріальних і духовних благ». Відтак у вищій освіті гостро постає питання щодо впровадження новітніх технологій навчання, зокрема дистанційного, поява якого стала закономірним етапом розвитку та адаптації освіти до сучасних умов культури [1, с. 198-199].

Питання упровадження дистанційної освіти в практику діяльності вищих

навчальних закладів досліджують у своїх розвідках І. Бацуровська, С. Вітвицька, З. Курлянд, В. Нагаєв, О. Самойленко, А. Семенова, В. Скороходов, З. Слєпкань, Р. Хмелюк, О. Шевчук, С. Шевчук та ін.. Науковці розкрили суть поняття «дистанційна освіта», переваги такої форми проведення навчальних занять, переваги в порівнянні з іншими формами, його характерні риси.

С. 235

У руслі проведених досліджень ставимо за мету в пропонованій статті розробити та запропонувати технологію дистанційного навчання на філологічних факультетах ВНЗ з урахуванням найновіших досягнень у галузі інформатизації.

На думку М. Стельмаховича, технологія дистанційного навчання – це «сукупність методів, форм і засобів взаємодії з людиною у процесі самостійного, але контрольованого засвоєння нею певного масиву знань» [4, с. 132]. Така форма навчання може здійснюватися: а) як самонавчання за певною комп'ютерною навчальною програмою; б) за допомогою очного чи дистанційного комп'ютера (викладача-інструктора), який допомагає знаходити інформацію в мережі Інтернету; в) на базі телекомунікацій (регіональних, глобальних); г) у процесі сполучення компакт-дисків і мережі Інтернет [2, с. 184].

Дистанційні навчальні курси (ДНК) містять інформаційні матеріали, матеріали для організації контролю та самоконтролю знань: завдання для самостійного виконання різних рівнів складності, тематика наукових робіт, тести самоконтролю тощо. ДНК пропонуються у вигляді сукупності модулів. Зазначимо, що кожен із них повинен складатися зі змістовно завершених частин, які містять теоретичні відомості з теми (тем), перелік контрольних питань та практичних завдань, питання для самоконтролю, методичні вказівки, завдання для тематичного контролю тощо. Обов'язковими, на нашу думку,

будуть представлені презентації, відеоматеріали, термінологічний словник, схеми й таблиці до теми, список основної та додаткової літератури.

Власний досвід розробки та запровадження дистанційного навчання дозволив нам запропонувати наступні модулі ДНК: 1) короткий виклад лекційного матеріалу з посиланнями на електронні ресурси; 2) схеми та таблиці, що висвітлюють теоретичний матеріал лекції; 3) план практичного заняття, який включає не лише відповіді на теоретичні питання теми, а підготовку презентацій, відеозаписів тощо, які висилаються на електронну пошту викладача та в подальшому оцінюються; 4) глосарій до теми; 5) список літератури, який студенти в ході опрацювання практичного заняття повинні доповнити; 6) приблизні завдання для модульного контролю.

Наведемо приклад розробленого ДНК.

МОДУЛЬ 1

ЛЕКЦІЯ

РОЗВИТОК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ. ОСНОВНІ МОВЛЕННЄВОЗНАВЧІ ПОНЯТТЯ. ТВОРИ ТА ПЕРЕКАЗИ В СИСТЕМІ ТВОРЧИХ РОБІТ

План

1. Основні напрями роботи з розвитку зв'язного мовлення. Зміст, об'єкт вивчення, предмет і система понять розвитку мовлення.
2. Методичні принципи мовленнєвої підготовки учнів.
3. Мовленнєвознавчі поняття і шляхи їх засвоєння.
4. Основні види мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння та письмо).

Відповідно до Державного стандарту загальної середньої освіти України, навчальних концепцій, чинних програм з рідної мови пріоритетною є мовленнєва підготовка учнів, спрямована на формування мовної особистості випускника середньої школи, зокрема вироблення умінь і навичок комунікативно виправдано користуватися засобами мови в різних життєвих ситуаціях. Реалізується це завдання у процесі роботи над розвитком зв'язного мовлення (мовленнєва змістова лінія програми).

Зміст і технологію мовленнєвої підготовки учнів розробляє *методика розвитку мовлення*. *Об'єктом* вивчення є процес розвитку мовлення школярів. *Предметом* – зміст, форми, методи і прийоми роботи над розвитком мовлення на уроках української мови (*Дивися також*: eprints.zu.edu.ua; filologukraine.ucoz.ua; lenvit.ucoz.ua).

Методика розвитку мовлення має *систему основних понять*: розвиток мовлення, робота з розвитку мовлення, зв'язне мовлення, висловлювання, мовленнєва ситуація, види творчих робіт, види мовленнєвої діяльності, комунікативні уміння та ін.

Робота з розвитку мовлення здійснюється трьома *напрямами*: збагачення словникового запасу учнів і розвиток граматичної будови їх мовлення; засвоєння норм української літературної мови; формування в учнів умінь і навичок сприймати й відтворювати чужі та будувати власні усні та писемні висловлювання (зв'язне мовлення).

С. 236

До *основних принципів* мовленнєвої підготовки учнів у методиці відносять: *єдність розвитку мовлення і мислення; взаємозв'язок розвитку усних і писемних видів мовленнєвої діяльності; випереджаючого розвитку усного мовлення; зв'язок розвитку мовлення з формуванням мовної компетенції; зв'язок розвитку мовлення з формуванням стратегічної компетенції; зв'язок розвитку мовлення з формуванням соціокультурної компетенції; взаємозв'язок роботи з розвитку зв'язного мовлення на уроках мови і літератури*.

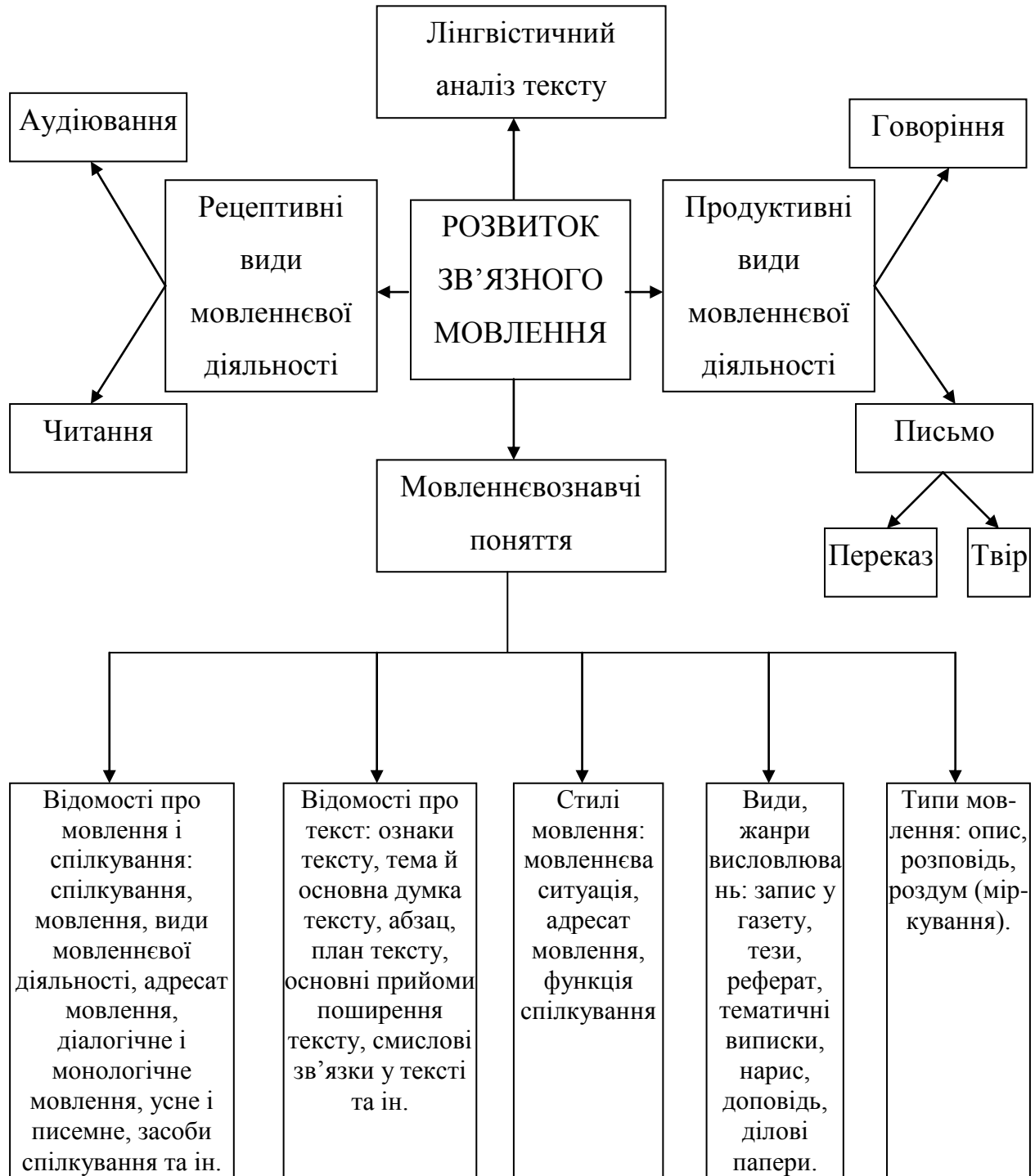
Мовленнєвознавчі поняття (МП) (поняття про мовлення), визначені шкільною програмою, формують в учнів уявлення про мовлення як вид діяльності людини, учасників спілкування та сукупність мовних та позамовних умов спілкування. *Мета* засвоєння МП полягає у використанні їх як орієнтирів для формування умінь і навичок зв'язного мовлення (*Дивися також*: eprints.zu.edu.ua; filologukraine.ucoz.ua; lenvit.ucoz.ua).

Специфічні прийоми засвоєння МП: пояснення, тлумачення МП; характеристика ознак МП; визначення МП в тексті; порівняння МП; зіставлення МП; виділення спільних рис у МП; виділення протилежних рис у МП; добирання прикладів із текстів, що характеризують МП; наслідування способів дій; складання алгоритмів визначення понять; виділення поняття в прослуханому або прочитаному тексті; редагування висловлювань із застосуванням МП аналіз тексту: аналіз типологічної структури тексту, аналіз композиції тексту, стилістичний аналіз тексту, аналіз способів зв'язку речень у складному синтаксичному цілому.

До **видів мовленнєвої діяльності** відносяться: аудіювання, читання, говоріння та письмо (Дивися також: eprints.zu.edu.ua; filologukraine.ucoz.ua; lenvit.ucoz.ua).

СХЕМА ТА ТАБЛИЦІ ДО ТЕМИ

1. Розвиток зв'язного мовлення учнів

2. Типи та структура уроків зв'язного мовлення

1. Урок навчального переказу	1. Вступна бесіда (вид переказу, мета, завдання)
	2. Читання тексту
	3. Бесіда за змістом прочитаного
	4. Складання плану
	5. Мовний аналіз тексту
	6. Повторне читання тексту
	7. Підготовка чорнового варіанта переказу
	8. Редагування роботи й переписування її начисто
	9. Перевірка й аналіз робіт
	10. Доопрацювання переказів
2. Урок контрольного переказу	1. Вступне слово вчителя
	2. Читання тексту
	3. Пояснення нових слів і запис їх на дошці
	4. Самостійне складання учнями плану переказу
	5. Робота з чернеткою
	6. Редагування й переписування робіт начисто
	7. Самостійна перевірка написаного
3. Урок аналізу контрольного переказу	1. Вступне слово вчителя
	2. Загальна оцінка якості виконання переказу
	3. Розгляд окремих робіт
	4. Аналіз допущених у переказі недоліків і помилок
	5. Виконання вправ на подолання помилок
	6. Домашнє завдання
4. Урок навчального	1. Вступна бесіда (визначення мети уроку, ознайомлення з особливостями жанру)

твору	2. Ознайомлення зі зразком
	3. Робота над усвідомленням теми та основної думки твору
	4. Колективне складання плану письмової роботи.
	5. Складання усного твору
	6. Написання твору на чернетці
	7. Удосконалення написаного (саморедагування твору)
	8. Перевірка й аналіз творів
	9. Доопрацювання робіт і переписування їх начисто
	5. Урок підготовки до контрольного твору
2. Повторення стилевих і жанрових особливостей твору	
3. Читання й аналіз зразка	
4. Лексико-стилістична робота	
5. Визначення домашнього завдання	
6. Урок контрольного твору	1. Вступне слово вчителя (мотивація мети і завдань уроку)
	2. Самостійне складання плану твору
	3. Написання роботи в чорновому варіанті
	4. Редагування й переписування його начисто
	5. Самостійна перевірка написаного
7. Урок аналізу контрольного твору	1. Вступне слово учителя
	2. Загальна характеристика виконання твору
	3. Аналіз кращих робіт або їх фрагментів
	4. Колективний аналіз допущених недоліків і помилок
	5. Виконання вправ на подолання помилок
	6. Індивідуальна робота учнів над виправленням недоліків у творі
	7. Домашнє завдання.

3. Робота з текстом

- тема, основна думка;

- способи зв'язку речень у тексті (ланцюжковий, паралельний);

- цілісність тексту (сміслова, граматична, структурна);
- композиційно-структурні особливості тексту (абзац, складне синтаксичне ціле);
- актуальне членування (дане й нове);
- засоби зв'язку речень у тексті (займенники, прислівники, синоніми, лексичні повтори тощо);
- редагування написаного.

С. 238

МОДУЛЬ 3

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

МЕТОДИКА РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ

План

1. Основні напрями роботи з розвитку зв'язного мовлення.
2. Мовленнєвознавчі поняття (МП) і шляхи їх засвоєння.
3. Основні види мовленнєвої діяльності.
4. Види переказів з української мови.
5. Учнівські твори.
6. Методика перевірки творів та переказів, класифікація та облік помилок.

Студенти повинні знати: роль і місце переказів та творів у системі розвитку зв'язного мовлення учнів; класифікацію творів і переказів та методику їх проведення; вимоги до перевірки й удосконалення письмових робіт учнів.

Студенти повинні вміти: добирати матеріал до написання переказів та творів відповідно до вікових особливостей учнів та вимог програми; перевіряти творчі роботи.

Завдання та проблемні питання

1. Проаналізуйте види переказів, передбачених шкільною програмою. Наскільки повно, на Вашу думку, діюча програма відображає роботу над переказом? Свою думку обґрунтуйте. Охарактеризуйте своєрідність методики

проведення різних видів переказів.

3. Визначте підготовчу роботу до написання переказу. Як доцільно, на Вашу думку, проводити словникову роботу? Розробіть фрагмент уроку написання стислого переказу, запропонувавши словникову роботу.

4. Яка роль відводиться мовному аналізу в процесі написання переказу?

5. Проаналізуйте норми оцінювання переказів за чинною програмою.

6. Визначте місце творів у системі роботи з розвитку зв'язного мовлення. За якими ознаками здійснюється класифікація творів?

7. У чому полягає своєрідність підготовки й написання твору-розповіді, опису, міркування? Які комунікативні уміння формуються в процесі роботи над творами?

8. Охарактеризуйте особливості перевірки, оцінювання творів та аналізу помилок.

9. Складіть конспект уроку твору-опису (зовнішності людини, тварини, інтер'єру, процесу праці тощо). Надішліть його на електронну адресу: _____.

10. Підготуйте презентацію до розроблених вами конспектів уроку (вимоги до презентації: кількість слайдів від 4 до 10; перший слайд: тема уроку, тип, мета; другий слайд: план уроку; наступні слайди містять теоретичні та практичні елементи уроку; рисунки, схеми містять обов'язкове їх пояснення).

11. Зробіть відеозапис фрагменту підготовленого вами уроку.

12. Проаналізуйте відеозапис фрагменту уроку, підготовленого однокласником.

МОДУЛЬ 4

ГЛОСАРІЙ

Аудіювання – це розуміння сприйнятого на слух мовлення. Мета аудіювання полягає в осмисленні почутого мовленнєвого повідомлення.

Відомості про мовлення. спілкування, мовлення, види мовленнєвої діяльності, адресат мовлення, монологічне і діалогічне мовлення, основні правила спілкування, тема й основна думка висловлювання, вимоги до

мовлення, мовленнєві та немовленнєві засоби спілкування.

Говоріння – це вид мовленнєвої діяльності, що передбачає процес висловлювання однієї особи або мовленнєвої взаємодії двох або більше учасників спілкування.

Стилі мовлення. стиль, стилістична помилка, мовленнєва ситуація (місце використання тексту; офіційні чи неофіційні обставини), адресат мовлення, функція (спілкування; бесіда; розмова; повідомлення – пояснення, повідомлення-інструктаж, документація; вплив – діяння, переконання; вплив – діяння, зображення).

Текст – мовний матеріал, що містить необхідні для вивчення мовні одиниці (слова, словосполучення, речення), і текст як предмет вивчення.

Типи мовлення. Тип мовлення прийнято визначати за типовим значенням висловлювання: постійні ознаки, що не змінюються в часі (*опис*), дії, що змінюються в часі (*розповідь*), причинно-наслідкові зв'язки (*роздум, міркування*).

Писемне мовлення (письмо) – це такий вид мовленнєвої діяльності, що полягає в кодуванні інформації за допомогою графічних засобів мови.

Читання полягає в декодуванні графічних символів, тобто перекладі буквеного коду в мислительні образи, який реалізується в зовнішньому або внутрішньому мовленні.

С. 239

МОДУЛЬ 5

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО ТЕМИ

1. Довга О. М. Як писати твір: Методичний посібник для вчителів-словесників / О. М. Довга. – К. : «Просвіта», 1995. – 248 с.
2. Мельничайко В. Я. Творчі роботи на уроках рідної мови. Конструювання, редагування, переклад: Посібник для вчителя / В. Я. Мельничайко. – К. : Рад. шк., 1984. – 223 с.

3. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах / Колектив авторів за ред. М. І. Пентилюк: – К. : Ленвіт, 2004. – 400 с.

4. Стельмахович М. Г. Система роботи з розвитку зв'язного мовлення в 4-6 класах: Навчально-методичний посібник / М. Г. Стельмахович. – К. : Рад. школа, 1981. – 136 с.

МОДУЛЬ 6

МОДУЛЬНА КОНТРОЛЬНА РОБОТА

I рівень – ознайомчо-орієнтаційний.

1. Об'єктом РЗМ є:

А. Процес розвитку мовлення школярів. Б. Методи і прийоми роботи над розвитком мовлення на уроках української мови. С. Комунікативний аспект навчання мовлення. Д. Форми роботи з розвитку зв'язного мовлення

2. Знайдіть зайвий варіант. Роботи з розвитку зв'язного мовлення здійснюються за такими напрямками:

А. Збагачення словникового запасу учнів і розвиток граматичної будови їх мовлення. Б. Логічно будувати власні висловлювання. С. Засвоєння норм української літературної мови Д. Формування в учнів умінь і навичок сприймати й відтворювати чужі та будувати власні усні та писемні висловлювання.

3. Принцип, що ґрунтується на врахуванні найважливішої функції мовлення в процесі спілкування – передавати думки – та зумовлює когнітивну методикау навчання мови й мовлення в школі:

А. Зв'язок розвитку мовлення з формуванням стратегічної компетенції. Б. Зв'язок розвитку мовлення з формуванням мовної компетенції. С. Єдність розвитку мовлення і мислення. Д. Взаємозв'язок розвитку усних і писемних видів мовленнєвої діяльності.

4. До рецептивних видів мовленнєвої діяльності відносяться:

А. Аудіювання та читання. Б. Читання та говоріння. В. Говоріння та письмо. Д. Аудіювання та письмо.

5. Вид мовленнєвої діяльності, що полягає в декодуванні графічних символів,

тобто перекладі буквеного коду в мислительні образи, який реалізується в зовнішньому або внутрішньому мовленні:

А. Аудіювання. Б. Читання. В. Письмо. Д. Говоріння.

II рівень – понятійно-аналітичний.

1. Текст. Робота над текстом.
2. Твір. Види творів.

III рівень – понятійно-синтетичний.

Складіть конспект РЗМ на тему: Твір-опис тварини.

Отже, впровадження в навчальний процес вишів дистанційного навчання надає однакові освітні можливості кожному студентові в будь-яких регіонах країни та за її межами, пропонує вибір змісту, форм та методів навчання. Запропонований варіант ДНК становить собою цілісну систему, що дозволить майбутньому вчителю української мови ефективно організувати навчальну діяльність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вітвицька С. С. Практикум з педагогіки вищої школи: навч. посіб. за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 396 с.
2. Лекції з педагогіки вищої школи : навч. посіб. / За ред. В. І. Лозової – Харків : «ОВС», 2006. – 496 с.
3. Нагаєв В. М. Методика викладання у вищій школі: навч. посіб. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 232 с.
4. Рускуліс Л. В. Методика навчання української мови у схемах, таблицях, коментарях: навч.-метод. посіб. – К. : Ін-Юре, 2007. – 110 с.
5. Слєпкань З. І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі : навч. посіб. / Слєпкань Зінаїда Іванівна. – К. : Вища школа, 2005. – 239 с.

Рускуліс Л. В. Технологія формування дистанційних навчальних модулів в процесі усвоєння дисципліни «Методика українського мови» майбутніми вчителями українського мови.

В статье рассматриваются актуальные проблемы внедрения в учебный процесс высших учебных заведений смешанных форм обучения, в частности дистанционного образования, которое сможет обеспечить растущие требования молодого поколения студентов, будущих учителей украинского языка; анализируются пути осуществления дистанционного обучения; требования к разработке и внедрению дистанционных учебных модулей (ДНК); предложен дистанционный учебный курс по теме «Методика обучения развития связной речи», что состоит из модулей: лекционный курс, схемы и таблицы к курсу, практические занятия, глоссарий, контрольные модульные работы.

Ключевые слова: дистанционное образование; дистанционный учебный курс, технология дистанционного обучения; модули обучения, информационные материалы.

Ruskulis L. V. Technology of formation distance learning modules in the process of mastering the discipline «Methods of the ukrainian language» of the future ukrainian language teachers

The article considers the problems of introduction in educational process of higher educational establishments of formation of mixed forms of teaching (stationary, stationary-correspondence and evening education), in particular distance education as set of information technologies, providing interaction between student and teacher by the Internet, and give students opportunities for independent work with learned material; it is proved that distance education can meet the growing demands of the younger generation of students, future teachers of the Ukrainian language; analyzed the implementation of distance learning (self-study, onsite or remote computer-based telecommunications through the Internet); defined requirements for development of remote training modules (presentations, videos, informational materials, materials for control and self-knowledge: assignments for independent performance of different levels of difficulty, questions to test knowledge, research work, tests for self-control, methodical instructions to performance of practical and seminar assignments, thesis topics, course projects, assignments for thematic control, questions for tests

and examinations); the proposed distance learning course on "Teaching Methodology of development of coherent speech" that consists of modules: lectures with the guidance by the Internet resources, charts and tables for the course, development of practical exercises, a Glossary (basic terms of course), module control, control modular work recommended literature to the topic (primary).

Keywords: distance education; distance learning course, distance learning technology; training modules, informational materials.